

Mózes Huba

Kultúrák egylényegűsége

„Ez csak egy japán / Vázlatkönyv... / ...meg sem / Írott versek árnyai...” Egymásba áttűnő íráské- és hangzásélmények villódzására utal a fülszöveg. Árnyjátékra, amelyben önmagunk japánságára, görögségére-latinságára, nyugat-európaiságára döbbenhetünk.

A haldokló Calvus (lat. 'kopasz') keserű haragját – haragunkat! – szólaltatja meg az alábbi, tankából, sedőkából és haikuból alakított füzér:

*Romlás légyraja
Gyűlt fölé, száz gond úzte
Vidékre... Hát nem
Hagyják soha nyugton őt,
Békén dögleni bár meg?*

*Aj, hogy gyűlöli,
Borzadón utálja már
Rómát s hülye dolgait.
Pedig mi mindent
Tudna szeretni még! De
Falnak fordul örökre.*

*Rohadjatok meg,
Közribanc, rideg férgek!
Mondja, a falnak.*

A szöveg, amelyet az el-elakadó lélegzet tördel öt és hét szótagos sorokra, glükóni versszakból, három phalaikoszi tizenegyesből, adóneusból, sánta jambusból és újabb adóneusból álló időmértékesként – figyeljük csak! – simábban peregne:

*Romlás légyraja gyűlt fölé,
száz gond úzte vidékre... Hát
nem hagyják soha nyugton őt,
békén dögleni bár meg?*

*Aj, hogy gyűlöli, borzadón utálja
már Rómát s hülye dolgait. Pedig mi
mindent tudna szeretni még! De falnak
fordul örökre.*

*Rohadjatok meg, közribanc, rideg férgek!
mondja, a falnak.*

Az Ungheretto becenéven említett költő – akárha Janus Pannonius – dicsőségét zengő, szintén tankából, sedőkából és haikuból alakított füzér hangzása nem annyira töredezett, mint az előbbi füzéré:

*Újratemetni
A szórt hamut, áldani
Hűlt pora vázát?
Szelleme túlcsap a szón,
Csontjai szent szigorán.*

*Holmi püspöknél
A poéta fénylőbb, mert
Dicsőbb, s díszes valahány
Sorában... Híre
Nem márvány ragyogása –
Inkább verseit olvasd.*

*Arca szavakban
Elél, ha igen, de ha
Mégsem – imára!*

A szövegben felsejlő, álarcos hexameterek 12. századi, hangsúlyváltó hexameter lejtését idézik:

Nüm heon mugánek, gye mend ú fojánék halálut evék.

A tanka zárlatában megszólaló, álarcos pentameter 16. századi remekléssel cseng egybe:

Az kit ígért, ímé, vígre megadta fiát.

A sedőkában rejlő, álarcos szapphói stófa a több mint két évszázados magyar klasszikai hagyomány felhangjaival szólal meg:

...mert dicsőbb, s díszes valahány sorában...

Íme, a lehetséges időmértékes változat, a versindító disztichontól a verszáró hexameterig:

*Újratemetni a szórt hamut, áldani hűlt pora vázát?
Szelleme túlcsap a szón, csontjai szent szigorán.*

*Holmi püspöknél a poéta fénylőbb,
mert dicsőbb, s díszes valahány sorában...*

*Híre nem márvány ragyogása – inkább
verseit olvasd.*

Arca szavakban élél, ha igen, de ha mégsem – imára!

A második sorban a „*Szelleme túlcsap a szón, csontjai szent szigorán*” pentameter hangzását kétszeres és négyszeres alliterációs összecsengés teszi szárnyalóbbá.

Más szövegekben kivételesen gazdag rímek járulnak hozzá egy távoli világ hangulatának megidézéséhez.

Az első és negyedik, valamint ötödik és hatodik sorát holorímesen összecsendítő, *Mi kell egy japán vershez?* című sedōka a japán formavilágot hűtlen hűséggel közvetítő Kosztolányi-fordítások hangulatát idézi:

*Tó, cseresznyefák,
hold, szél, tücsök, kabóca,
krizantém, köd, falóca,
hó, hegy, lepke, mák,
eső, gém, kakukk, pára –
Dezsőkém, hagyjuk mára...*

A *Basó bús utazása* című, megkétszerezett haiku valósággal tobzódik a holorímességben, ám mintha éppen e hangzáskábulat-kísértéssel készítetne minket körültekintőbb tájékozódásra:

*Messze Ószaka.
Görbe hegyre hó szakad.
Lesz-e éjszaka?
*
Minden éjszaka
ősz fejemre hó szakad.
Nincsen Ószaka.*

A sorok összecsengésének képletében – *aba, cbc* – az *a*, a *b* és a *c* egyaránt egész sorra kiterjedő rímet jelöl. Ha csak a sorvégi szóismétlésekre figyelünk, a rímképletet a következőképpen módosíthatjuk: *aba, aba*. De számot vethetünk azzal is, hogy az *a* és a *b* rím csupán egyetlen szóvégi mássalhangzóban különbözik, vagyis a két rím valójában magánhangzós asszonáncként cseng egybe. A szöveget ily módon minden további nélkül monorímesnek tekinthetjük, a monorímet azonban a fordított sorrendben ismétlődő, kiazmatikus elrendezésű *Ószaka – éjszaka – éjszaka – Ószaka* rímpár játékos, *Ó – éj – éj – Ó* „elhasonulása” (is) színezi.

A tanka-sedōka-haiku szerkezetű, *Ungheretto dicsősége*, valamint az azonos szerkezetű *Calvus Tiburban haldoklik* című vers tizenégy-tizenégy sorból áll, újabb felfogás szerint tehát mindkettő szonett, mégpedig 5/9 tagolású, azon belül pedig 6/3 tagolású, arany-metszéses szonett. Hasonló tagolású versekhez más felépítésű szonettek is társulnak. Legsajátosabb közöttük a *Két lány – Krisztina, Fanni* című, amely hét, tanka módjára tördelt, álarcos disztichonból áll, s mint ilyen, álarcos szonettnek tekinthető.

Az első tanka:

*Senki se küldi
A hírt, üzenet s öröm
Is kerül engem –
Mint beteg állatokat
Isteni kedv, kegyelem.*

A tankából kibontható első disztichon (a lehetséges szonett első két sora):

*Senki se küldi a hírt, üzenet s öröm is kerül engem –
mint beteg állatot isteni kedv, kegyelem.*

Kovács András Ferenc 2002 utáni verseiből összeállított, a Magvetőnél 2009-ben megjelent „vázlatkönyve” (*Sötét tus, néma tinta*) arra készítet bennünket, hogy a költő partnerévé váljunk egymástól távoli kultúrák egylényegűségének, saját nyugat-európaiságunk, japánságunk, görögségünk-latinságunk átérzésében.

E számunkat nyomta és kötötte az AS-Nyomda Kft. Szilády Üzem

axel springer ■

6000 Kecskemét, Mindszenti krt. 63.
Tel.: +36 76 481 401; Fax: +36 76 481 204
E-mail: szilady@axelspringer.hu
www.as-nyomda.hu; www.szilady.hu

Folyóiratunk megjelentetését a Nemzeti Kulturális Alap

nka
Nemzeti Kulturális Alap

és a

József Attila Kulturális és Szociális Alapítvány
támogatja.